

ZLATÉ ČESKÉ RUČIČKY ANEB JEŠTĚ SE STAVÍ SVÉPOMOCÍ

A tak si několik příštích minut prohlížela dům. Procházela se jednotlivými místnostmi a žasla, jak báječně vypadají.

„Je to přímo neuvěřitelné, Nathane. Jak dlouho jsi na té renovaci pracoval?“

Vzhlédl k ní: „Skoro rok“.

„A tos dělal všechno sám?“

Zasmál se: „Ne, v mládí jsem si sice myslel, že to určitě nějak zvládnou, a taky jsem se do toho docela sám pustil. Ale bylo to nad moje síly. Bylo by mi to trvalo celé roky.“

Nicholas Sparks: Zápisník jedné lásky

Staví se ještě dnes svépomocí? Říkám ano, i když se mi vybaví z posledních let spíše jen série nejrůznějších skečů, jednotlivých izolovaných počinů, než opravdové komplexní úsilí o vztyčení celé stavby rodinného domu vlastníma rukama. Takové televizní hudební klipy, žádný muzikál - a opera už vůbec ne.

Pamatuji přitom doby - a není to zas tak dávno - kdy stavění svépomocí nemělo alternativu. Chtěl-li člověk bydlet, ať už ve svém či v družstevním, do montérek prostě musel. Nebyly totiž *kapacity*, jak říkával komunistický plánovač a po něm i soudruh tajemník, okouzlený zvukem toho slova. „*Nejsou lidi!*“, dozvěděli jste se od mistra na stavbě, která se běžně táhla třeba osmý rok. (A národ žertoval: *Víš, proč je u nás tak málo manželských trojúhelníků ??? Nejsou lidi...*).

O šikovnosti našeho národa už bylo řečeno a napsáno mnohé. Za pravdu považuji jen málo z legend o tom, jak Češi postavili Vídeň, druhé největší české město hned po Chicagu, jak Čech opraví každé auto a Němec se diví, jak náš domácí koumes vymyslel přístroj na vypuzení krtků ze zahrádky a Japonci od něj koupili patent... Však to jistě znáte také. Taková mytologie fungovala div ne jako národní poklad a bývala živena i z oficiálních míst. Ve Švýcarsku se nedoporučovalo mluvit o belgické čokoládě, japonských hodinkách a židovském zlatě, v Polsku o řízcích, klobásách, jitrnicích a Katyňském lese, u nás o škodách a úrazech, způsobených laiky a *bastlíři* na stavbách či kdekoli jinde: mýtus o zlatých českých ručičkách zkrátka „*nedával zahynouti nám ni budoucím*“.

Zdá se mi ale nepochybné, že obecná nouze a všudypřítomné zaostávání v neblahých létech reálného socialismu z donucení opravdu katalyzovaly mnohou dovednost. Stavěl-li se takový družstevní dům, střídal se u míchačky primář z kožní kliniky s docentem z Vysoké školy chemicko technologické, písek a maltu vozili vedoucí knihkupectví s

trenérem krasobruslení a dům zdili major ČSLA, kadeřník ze Salónu krásy, inženýr přes meliorace a okresní inseminátor. U vrátku postávala profesorka Vlažná ze zdejšího Gymnázia (její manžel si tu minulý týden přivodil při omítání pětinasobnou zlomeninu levé ruky) a na jeřábu seděl Šaňo Bándy se sedmi třídami zvláštní školy, vysoce nejšikovnější a nejpoužitelnější člověk na stavbě, neformální polír, jehož rozkazy plnili všichni bez reptání. Je jasné, že všichni tihle lidé, kteří své vlastní zaměstnání či rodinu ošidili o stovky a tisíce hodin, strávených na stavbě, získali mnohou neocenitelnou zkušenost. A ilustrativní skutečností, typickou pro tahle léta bolševické nuzoty, bývalo i to, že dům, který vznikl za těchto takřka maoistických poměrů, býval v posledku proveden lépe a pečlivěji než dům stavěný profesionálními *montážníky*.

Když se stavěl rodinný dům, aktivizovalo se také příbuzenstvo. Vždycky jsem záviděl kolegovi ze studií, architektovi z Balogu nad Ipľom, pošta Veľká Čalomija, okres Veľký Krtíš: dům, který pro svoji rodinu namaloval jako školní semestrální projekt, odevzdaný koncem května, byl při mé prázdninové cestě na Slovenko v srpnu prakticky hotov. Na stavbě pracovalo dvanáct mužů a pět žen, všechny mi přítel Árpád představil: bratr, otec, starý otec, čtyři bratrance, dva strýci, dva švagrové a otec starého otce, dále tři sestry, Mária, Ildikó i nejmladší čtrnáctiletá Siska, a mama se starou mamou, které pro všechny v obrovském kotli v jednom kuse vařily guláš... Tohle ale bývalo obecným zvykem jen ve východních částech naší republiky, u nás v Čechách to fungovalo jen velmi omezeně nebo vůbec. Tady se spíše sháněli *meloucháři*, jak velmi hezky ukázal Zdeněk Svěrák ve svém nezapomenutelném filmu *Na samotě u lesa*.

Ale jak to vypadá na stavbách rodinného bydlení dnes? Existují nějaké práce, které si i dnes lidé dělávají sami? Pojdme to vzít hezky od počátku a snad upozornit na některá úskalí, která tu občas ničí trupy škunerů, naložených rodinnými financemi, zdravím jejich jednotlivých členů i láskyplnými vzpomínkami na přístavní snění.

Neznám klienta, který by si dům na parcele nevytýčil alespoň kolíky, ti pečlivější si dokonce jednotlivé zdi vysypou pískem, ba jeden volejbalista si pro to vypůjčil na místních kurtech i lajnovačku. Pak tam vezmou manželku a děti a celé odpoledne se svým domem prochází, mudrujíce nebude-li ta koupelna příliš velká ... (Když se pak na stavbě ocitne geodet se svým nádobíčkem a stavbu vytýčí jaksepatří, bývají někdy úchytky měřitelné i v metrech).

Netrpělivost roste a je třeba vyhrabat základy, přestože je sotva polovina února. Standa ze sousedství má hrabátko, malý šikovný bagřík a uvolil se, že to přes víkend zmákně. Stavebník dalších pár zimních dnů tráví ve výkopech a všechno krumpáčem a lopatou od rána do

večera dočišťuje, až si přivedí vybočení ploténky. Když se koncem března vrátí z nemocnice a znovu jakž takž chodí, vedou jeho první pajdové kroky na „stavbu“. Výkopy jsou po okraj plné vody a zamrzlé ledem dost silným na to, aby tu mohla trénovat Sábliková. Když led roztaje, sesypou se pracně vykopané stěny do strouhy, která se nahoře rozzívá tlamou bezmála třikrát širší, než je určeno projektem. Blátivá kaše výkop zaplňuje do konce května. Když konečně jakž takž vyschne (všichni kolem už mají dávno hotovou základovou desku a začínají zdít), musí se stavebník rozhodnout mezi třemi možnostmi: a) buď po novém vybagrování hlíny ze základů pasy vyšaluje ztraceným bedněním do předepsané podoby a pak obsype, b) do základů vyplývá třikrát tolik betonu než měl, nebo c) všechno tu nechá a emigruje na Čukotku - v tamějším *permafrostu* se mu bude dům zakládat mnohem snadněji.

Pak přijdou zedníci a s nimi další pokusy: vždyť to není žádná věda. Dávat cihlu na cihlu se zdá lehké a zdění z přesných tvárnic přímo nadchne. Také s Veloxem se dělá jedna radost: dům roste o metr za den ! Pokud se člověk opravdu detailně seznámí s návodem od výrobce zdících materiálů, proč ne ? Předpokladem je ale rozvážnost a pečlivost: to první proto, aby všechny otvory opravdu byly na správných místech a ve správných velikostech (zdaleka ne na každé stavbě se to povede na první pokus !), to druhé proto, že dnes už dávno neplatí zednické zaklínadlo *To schová omítka !* (neschová tepelné mosty a vzhledem ke své tenkovrstvosti neschová ani všelijaké vybouleniny či nerovnosti).

Měl jsem klienta, který si sám zdil příčky v domě. Byl to pán rozšafného ustrojení a tou prací se bavil. Příčky měl rovné a na správných místech, jen překlady nad dveře umístil z těžko analyzovatelného hnutí myslí poněkud excentricky: z jedné strany ležely na zdivu skoro 40 cm, z druhé strany necelý centimetr. Bránil se tím, že jsme to v projektu neměli okótováno. Když jsem ho donutil překlady vybourat a předělat, zase zapomněl, že pro dveře musí nechat výšku asi 220 cm, má-li se pak do nich vejít s podlahou a obložkovou zárubní. Vyndával je tedy podruhé. Potřetí už je zazdil zedník.

Sem tam se ale stane - a to považuji za nejhorší - že si stavebník nějakou práci raději udělá sám, než aby se díval na to, jak řemeslník přes svou nezpochybnitelnou snahu ničí materiál a někdy až budí útrpnost. Kdysi jsem obezdíval svůj vlastní dům vápencem z blízkého lomu. Nechtěl jsem obklad, nýbrž obezdění, tak jak se tu vždycky v historii dělávalo: na jeden větší kámen asi patnáct kamenů menších či kamínků docela malých, pečlivě zastrkaných do spár. Zkusil jsem si sám udělat asi dva metry, zdálo se mi to docela krásné a bez potíží proveditelné. Pak jsem přivedl dva zedníky a vysvětlil jim pečlivě, jak to chci. Večer bylo hotovo asi pět čtverečních metrů, jenže jinak. Malé

kameny tu nebyly skoro vůbec, zato betonu ve sparách požehnaně. Druhý den to rozebrali a řekli, že to dělat nebudou. Nastoupili tři muži z Ukrajiny, slušní, vstřícní, vzdělaní. Jeden inženýr ze solných dolů, druhý učitel, třetí opravdový zedník, to se mi zdálo opravdu terno. Večer bylo hotovo asi deset čtverečních metrů, takže druhý den, když je rozebírali, měli s tím více práce než první parta. Odešli, protože odmítli pochopit, že to někdo chce mít jinak, než se to dělá u nich v Žitomiru. Tři studenti stavební průmyslovky z Plzně, kteří je střídali, kývali hlavami, jakože *jasnačka, šéfe...* A opravdu: ten metr, který do večera druhého dne zvládli, byl výstavný. Jásal jsem, ale jen do chvíle, kdy řekli, že osm stovek za metr je málo (čeští zedníci chtěli 500, Ukrajinci byli nadšeni ze čtyř stovek), jak jsou z toho celí sedřeni a slunce pálí, prázdniny ubíhají a tak. Nu, celý dům jsem si nakonec za pomoci otce raději obezdil sám. Trvalo mi to po večerech a víkendech skoro dva roky... *Ob-la-di, ob-la-da*. Jindy není důvodem útrpnost, ale obava z nepořádného a nekontrolovatelného provedení: klienti si třeba pečlivě zařezávají a pokládají polystyrenové desky jako tepelnou izolaci pod betonové nebo anhydritové podlahy (mezi dvě desky byste neprostrčili žiletku !) či nacpávají minerální rohože včetně jejich nejdrobnějších přířezů do rastrů pod sádrokarton. Pro jejich pocit kvalitního příspěvku ke stavbě to má svou velkou cenu.

Může se ale stát i to, že stavebník svojí aktivitou prodělá. On i firma nakoupí např. plovoucí podlahu u prodejce za stejnou cenu, tzn. s 19% daní z přidané hodnoty. Než se ale takový vyznavač domácího kutění (Angličané tomu říkají *home improvement*, domácí opravy, ale člověk neznalý jejich jazyka v tom slyší spíš českou *improvizaci*, Němci to označují slovesem *basteln*, z čehož povstalo naše něco zbastlit = něco neprofesionálně udělat s rozpačitým výsledkem) do takové pokládky pustí, měl by si vzít do ruky kalkulačku. Firma, která podlahy pokládá, je na to také vybavená a disponuje (s jistou pravděpodobností) podlaháři, kteří něco podobného nebudou dělat poprvé; taková firma bude nejspíš plátcem DPH. Pokud to není společnost zlodějská, měla by nám na zakoupený materiál oněch 19% zase odečíst a jak materiál, tak práci nám fakturovat s 5% DPH. Tohle všechno dohromady při drahém materiálu, zabudovávaném bez větší práce nepříliš dlouhou dobu, může být levnější než oněch 19%. Jinými slovy: nechat si to udělat může stát dokonce méně, než si to udělat sám. Jen si to představte: nejen, že se vám na tom drahém korkovém linu v kuchyni udělaly boule jak Řípy, ale navíc musíte čelit uštěpačným poznámkám rodiny, že místo dovolené si tatínek letos odpočinul pokládkou podlahy...

Dnes je svépomocné stavění na ústupu. Takový „normální“ stavebník tráví svůj čas, věnovaný stavbě, spíše výběrem nejlepších a

nejlevnějších firem na jednotlivé stavební části. Dělá si postupně třeba patnáct či dvacet „výběrových řízení“ (na přípojky, zemní práce, hrubou stavbu, okna a dveře ve vnějším plášti, vyvrtání studny, osazení ČOV, příčky, elektrorozvody, rozvody vody a kanalizace, topení, centrální vysavač, zabezpečení domu, omítky, podlahy, vnější omítky, vnitřní dveře, dlažby a obklady, vymalování, zahradní úpravy, oplocení atd., atd.). Dá se tím dost ušetřit, ale je to krajně vyčerpávající: takový člověk musí pak odpočívat ve svém běžném zaměstnání. Ideální třeba pro noční ostrahu nebo poslance. Od půlky stavby se už zase shání papíry ke kolaudaci, což zabere také drahý čas: zvlášť zkolaudovat studnu, zvlášť čističku, zvlášť dům, ke všemu tak dvacet papírů formátu A4, inu, úřad se stará o všechno, třeba i o to, aby vám nekapalo z radiátoru nebo aby vaše schodiště na půdu mělo v zábradlí všechny předpisové šprušíky...

Skláním se před lidmi, kteří i za dnešních okolností prudkého rozvoje takřka všech stavebních technologií dokáží významněji přiložit ruku k dílu. Vždycky totiž nejde jen o lidi, kteří chtějí uspořit; přibývá takových, kteří se chtějí naučit omítat a berou to jako úžasný relax k jejich běžné profesi generálního ředitele Czech Dandelions Butter Corporation, Ltd.

Ing. arch. Jan Rampich